

Л. М. Корольовааспірант кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено шляхи проведення педагогічного експерименту, методику перевірки ефективності запропонованих педагогічних умов та структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи. Розкрито процедури діагностичного блоку дослідної моделі, які було спрямовано на здійснення комплексу моніторингових дій щодо діагностики кінцевого рівня сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи. Здійснено аналіз результатів експериментального дослідження підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи. Оцінювання ефективності впровадження структурно-функціональної моделі готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи за показниками мотиваційно-цільового, когнітивно-операційного та оцінювально-результативного критеріїв було здійснено на основі аналізу результатів певних методик. Проведено експериментальне дослідження, яке відбувалося за паралельною структурою, тобто було виокремлено два однорідні об'єкти – експериментальні та контрольні групи. Зазначено, що навчання майбутніх учителів початкової ланки в експериментальних групах здійснювалося на основі описаної вище авторської методики, яку було введено в дію, в контрольних групах – за традиційною схемою.

Із метою оптимізації фахової підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи розроблено методичні рекомендації для викладачів закладів вищої педагогічної освіти щодо реалізації творчого підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців початкової освіти.

Для перевірки вірогідності отриманих результатів експериментального дослідження використано статистичні методи обробки даних педагогічного експерименту шляхом порівняння середніх показників.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів початкової школи, розвиток креативних здібностей, молодші школярі, педагогічний експеримент.

Постановка проблеми. Теоретичний аналіз проблеми дисертаційного дослідження, концептуальних позицій та структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи дав змогу продовжити реалізацію мети дослідження та розробити зміст і програму експериментальної роботи, спрямованої на визначення основних положень технології моніторингової оцінки ефективності розробленої авторської моделі.

Мета статті полягає у висвітленні результатів експериментального дослідження підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи.

Процедури діагностичного блоку дослідної моделі було спрямовано на здійснення комплексу моніторингових дій щодо діагностики кінцевого

рівня сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи.

Експериментальне дослідження відбувалося за паралельною структурою, тобто було виокремлено два однорідні об'єкти – експериментальні та контрольні групи.

Усього в роботі на її констатувальному, формуальному та контрольному етапах брало участь 747 майбутніх учителів початкових класів освітнього ступеня «бакалавр» та 56 викладачів експериментальних вищих навчальних закладів.

Експериментальне дослідження відбувалося за паралельною структурою, тобто було виділено два однорідні об'єкти – експериментальні (далі – ЕГ) та контрольні (далі – КГ) групи (кількість студентів 62 та 58 відповідно). Зазначимо, що навчання майбутніх учителів початкової ланки в експериментальних групах здійснювалося на

Таблиця 1

Зміни рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової ланки до розвитку креативних здібностей учнів за мотиваційно-цільовим критерієм, %

Етапи / Групи	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Високий	20,33%	21,88%	23,36%	43,45%
Середній	35,42%	37,12%	39,58%	44,41%
Низький	44,25%	41%	37,06%	12,14%

основі описаної вище авторської методики, яку було введено в дію, в контрольних групах за традиційною схемою.

Порівняння обох об'єктів дослідження проводилось як до початку експерименту, так і після нього. Це дало можливість порівняти вихідні і підсумкові характеристики сформованості кінцевого рівня готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів початкової школи і довести ефективність та дієвість запровадження авторської моделі.

На контрольному етапі педагогічного експерименту в процесі визначення рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до розвитку креативних здібностей молодших школярів (високий, середній, низький) та критеріїв (мотиваційно-цільовим, когнітивно-операційним та оцінювальним-результативним критеріями).

Оцінювання ефективності впровадження структурно-функціональної моделі готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи за показниками мотиваційно-цільового критерію було здійснено на основі аналізу результатів таких методик: «Оцінка потреби у досягненні» (М. Корольчук і В. Крайнюк), тестом-опитувальником «Професійна мотивація» (А. Крилова), «Вивчення мотиву творчої діяльності» (Е. Телегіна, В. Подвойський), методикою оцінки навчальної мотивації (А. Реан, В. Якунін у модифікації Н. Бадмаєва), проективною методикою незавершених речень [1, с. 146].

Результати рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до розвитку креативних здібностей учнів за мотиваційно-цільовим критерієм на початку і наприкінці експерименту відображено в таблиці 1.

Порівняння ж вихідних та кінцевих результатів дослідження за рівнями готовності майбутніх учителів початкової ланки до розвитку креативних здібностей учнів за показниками мотиваційно-цільового критерію в КГ та ЕГ дало змогу відзначити значну позитивну динаміку: в ЕГ (відповідно 21,88% і 43,45% – високий рівень; 37,12% і 44,41% – середній; низький – 41% та 12,14%), тоді як у КГ спостерігалися лише незначні рівневі зрушення (20,33% і 23,36% – високий; 35,42% і 39,58% – середній; низький – 44,25% і 37,06%).

Формувальний вплив на показники мотиваційно-цільового критерію готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи за умов експериментального навчання нам вдалось здійснити за рахунок суттєвого оновлення процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів, створюючи таке активне творче середовище у закладі вищої освіти, головним ядром якого є партнерське співробітництво між учасниками у процесі освоєння креативних методик та технологій, спрямованих на розвиток учнів молодших класів та екземпліфікація (пояснення прикладом) креативності викладачем, що ґрунтується на теорії когнітивного учнівства;

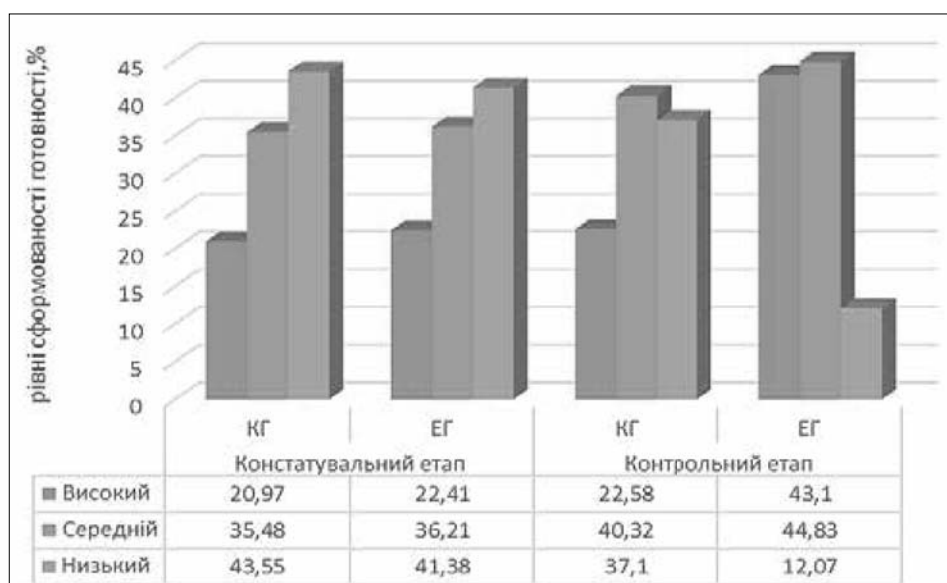

Рис. 1. Розподіл майбутніх учителів початкових класів за сформованістю готовності до розвитку креативних здібностей учнів щодо відповідних показників мотиваційно-цільового критерію

забезпечення особистісно-професійного розвитку студентів у площині креативної діяльності, яка є спонукальним джерелом до процесів гармонійного самоосмислення та вдосконалення професійно важливих креативних якостей майбутніх учителів і набуття ними досвіду творчої педагогічної діяльності, розвиток творчого мислення та ініціативності.

Вищенаведені дані наочно демонструє діаграма розподілу майбутніх учителів початкової ланки за сформованістю зазначеної готовності щодо відповідних показників мотиваційно-цільового критерію (рис. 1).

Вимірювання показників когнітивно-операційного критерію здійснювалося за допомогою авторського опитувальника, діагностики рівня невербальної креативності [1, с. 50], метода «Аналіз ситуацій», «Визначення типів мислення і рівня креативності (творчих здібностей)» Дж. Брунера у модифікації Г. Резапкіної, методики «Оцінка рівня творчого потенціалу особистості» [1, с. 49], діагностики особистісної креативності (за О. Тунік) [1, с. 42], спостереженнями під час педагогічної практики; результатами контрольних робіт за такими показниками, як прагнення до набуття професійних знань, умінь і навичок, що забезпечуватимуть креативність майбутніх учителів початкової освіти як у процесі фахової підготовки, так і в повсякденній професійній діяльності; поєднання поліфункціональних знань щодо творчих засад педагогічної взаємодії фахівця з учнями.

Метою цього етапу виступало встановлення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи за показниками когнітивно-операційного критерію (глибина і системність знань, норм, етапів креативної діяльності та можливість відтворення; прояв самостійності й ініціативності під час планування, організації творчого процесу; уміння застосовувати

методи розвитку креативних здібностей; здатність бачити всі шляхи розвитку креативності учня й уміти обирати оптимальний із них; прояв активної участі у конференціях, семінарах, творчих проєктах тощо). Узагальнені експериментальні результати дослідження представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Зміни рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової ланки до розвитку креативних здібностей учнів за когнітивно-операційним критерієм, %

Етапи / Групи	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Високий	17,1%	24,56%	28,71%	46,25%
Середній	24,6%	39,14%	39,58%	43,11%
Низький	58,3%	36,3%	31,71%	10,64%

Аналіз даних демонструє суттєву відмінність у розподілі вчителів початкових класів контрольних і експериментальних груп за рівнями готовності до розвитку креативних здібностей молодших школярів (на відміну від показників на початку експериментальної роботи).

Так, високий рівень готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів зафіксований лише у 28,71% студентів КГ та 46,25% – ЕГ; середній рівень мають у КГ 39,58% майбутніх учителів, а в ЕГ – 43,11%; низький рівень готовності до розвитку креативних здібностей учнів виявили 31,71% учасників КГ та 10,64% – ЕГ, що свідчить про ефективність організації експериментального дослідження.

Наочно це демонструє діаграма розподілу готовності майбутніх учителів початкової ланки до розвитку креативних здібностей учнів щодо відповідних показників когнітивно-операційного компонента (рис. 2).

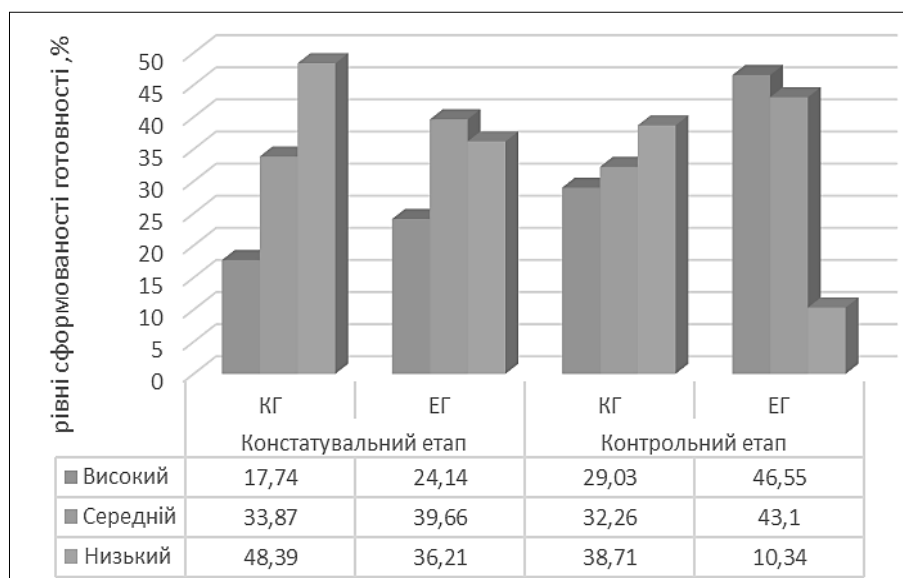

Рис. 2. Розподіл майбутніх учителів початкових класів за сформованістю готовності до розвитку креативних здібностей учнів щодо відповідних показників когнітивно-операційного критерію

Аналіз даних формувального етапу експерименту свідчить про результативність цілеспрямованої роботи з підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку креативних здібностей молодших школярів на основі введення у навчальний процес з ініціативи дисертанта авторських модулів визначених дисциплін «Методика розвитку креативних здібностей молодших школярів», дисципліна «Педагогіка»; «Формування креативних здібностей учителя початкових класів», дисципліна «Основи педагогічної майстерності»; «Інтерактивні методи навчання у початковій школі», дисципліна, (за вибором ЗВО, кафедри та вибором слухача); обраних засобів (професійні ситуації та завдання, дискусії, сінквейни, діалогічні методи навчання, тренінги, круглі столи, лекції-брейнстормінги, педагогічні брифінги тощо); роботи за авторською програмою «Кав'ярня креативності» «Школи педагогічної майстерності» з метою підвищення професіоналізму майбутніх початкової освіти.

Із метою визначення результатів дослідження за показниками оцінювально-результативного критерію було використано низки таких показників, як наявність умінь оцінити власну особистість як суб'єкта педагогічної діяльності через співвіднесення з іншими майбутніми учителями; здатність до самокорекції; нестандартність дій у роботі над собою; готовність конкурувати на ринку освітніх послуг, демонструючи власні професійні переваги за допомогою методики вивчення здатності до самооцінки особистості за С. Будассі, методики визначення рівня рефлексивності за А. Карповим, «Самооцінка рівня творчого потенціалу особистості» (за В. Андрєєвим), метод «Креативне поле» за Д. Богоявленською [1, с. 67], авторської методики «Самооцінка творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів».

Дані про зміни рівнів сформованості готовності досліджуваного феномена на початку та наприкінці педагогічного експерименту щодо відповідних показників оцінювально-результативного критерію внесено до таблиці 3.

Таблиця 3

Зміни рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової ланки до розвитку креативних здібностей учнів за оцінювально-результативним критерієм, %

Етапи / Групи	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Високий	23,12%	24,56%	28,71%	56,25%
Середній	32,47 %	39,14%	39,68%	33,71%
Низький	44,41%	36,3%	31,61%	10,04%

Аналізуючи наведені у таблиці дані, а також підсумовуючи матеріали експертизи, спостережень, бесід та самооцінок, можемо стверджувати, що моніторинг результатів формувального етапу експерименту дав можливість констатувати відмінності в контрольній й експериментальній групах щодо сформованості зазначеної готовності відповідно до показників оцінювально-результативного критерію.

Так, аналіз експериментальних результатів дослідження свідчить, що в КГ на початку та наприкінці експерименту кількісні показники на всіх рівнях є відносно стабільними, тоді як в ЕГ спостерігаються суттєві позитивні зміни. Відсоткова кількість майбутніх учителів початкової ланки, для яких був характерний низький рівень, знизилась із 36,3% до 10,04%. Проте результати, що відображають високий рівень якісних показників, збільшились на 31,69% з 24,56% до 56,25% відповідно

Для цього етапу характерним було опанування майбутніми учителями уявленнями про

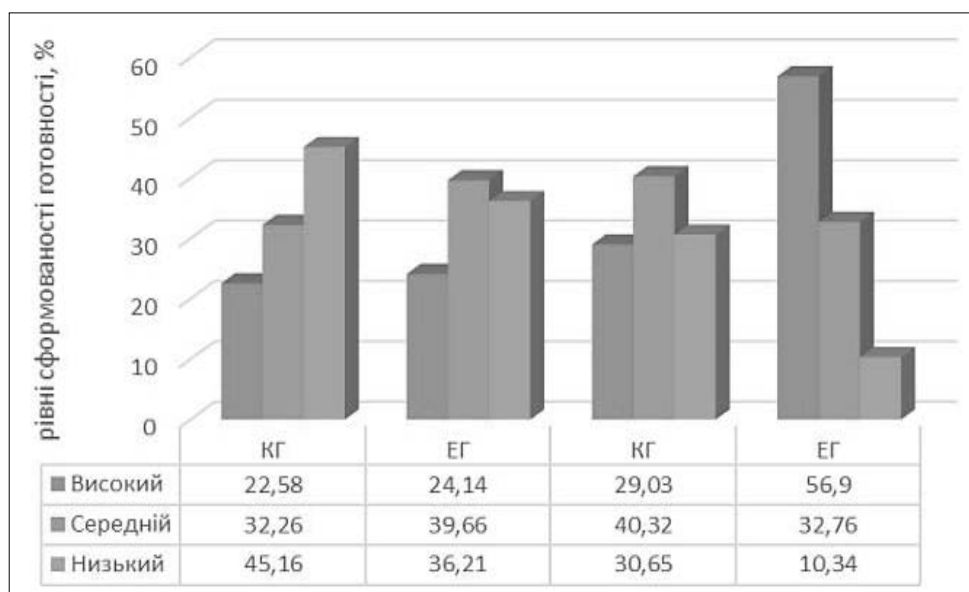

Рис. 3. Розподіл майбутніх учителів початкових класів за сформованістю готовності до розвитку креативних здібностей учнів щодо відповідних показників оцінювально-результативного критерію

самого себе як професіонала-новатора, вчителя Нової української школи на основі самоаналізу й самопізнання, самооцінки та саморозкриття; саморегуляцією особистісної поведінки; здатністю оцінити власну особистість як суб'єкта педагогічної діяльності через співвіднесення з іншими майбутніми учителями; здатність до самокорекції; нестандартність дій у роботі над собою; готовність конкурувати на ринку освітніх послуг, спрямовувати власну активність на себе, на особливості самотворення; визначення шляхів власного перспективного становлення як креативної особистості тощо.

Наочно узагальнені результати демонструє діаграма розподілу майбутніх учителів філологічних спеціальностей за сформованістю зазначеної готовності щодо відповідних показників оцінювально-результативного критерію (рис. 3).

Отже, на основі діагностичних зрізів визначено рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової освіти до розвитку креативних здібностей учнів у КГ та ЕГ групах до та після фор-

мувального етапу педагогічного експерименту. Узагальнені результати представлено в таблиці 4.

Слід зазначити, що внаслідок проведення експериментального формувального впливу в ЕГ відбулися позитивні зміни у рівнях сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у початковій школі за трьома критеріями.

Результати експериментальної роботи, відображені у таблиці 6, свідчать, що під час контрольного етапу педагогічного експерименту рівні сформованості зазначеної готовності у майбутніх фахівців ЕГ зазнали істотних змін, на відміну від студентів КГ, де вони виявились незначними.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що порівняння даних, одержаних на початку експерименту і після його завершення за всіма означеними критеріями та показниками, підтверджує якісне зростання показників ЕГ у процесі реалізації запропонованої структурно-функціональної моделі готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-вихов-

Таблиця 4

Результати сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до розвитку креативних здібностей учнів, %

Критерії	Групи	Рівень					
		високий		середній		низький	
		на початку	наприкінці	на початку	наприкінці	на початку	наприкінці
Мотиваційно-цільовий	КГ	20,33%	23,36%	35,42%	39,58%	44,25%	37,06%
	ЕГ	21,88%	43,45%	37,12%	44,41%	41%	12,14%
Когнітивно-операційний	КГ	17,1%	28,71%	24,6%	39,58%	58,3%	31,71%
	ЕГ	24,56%	46,25%	39,14%	43,11%	36,3%	10,64%
Оцінювально-результативний	КГ	23,12%	28,71%	32,47 %	39,68%	44,41%	31,61%
	ЕГ	24,56%	56,25%	39,14%	33,71%	36,3%	10,04%

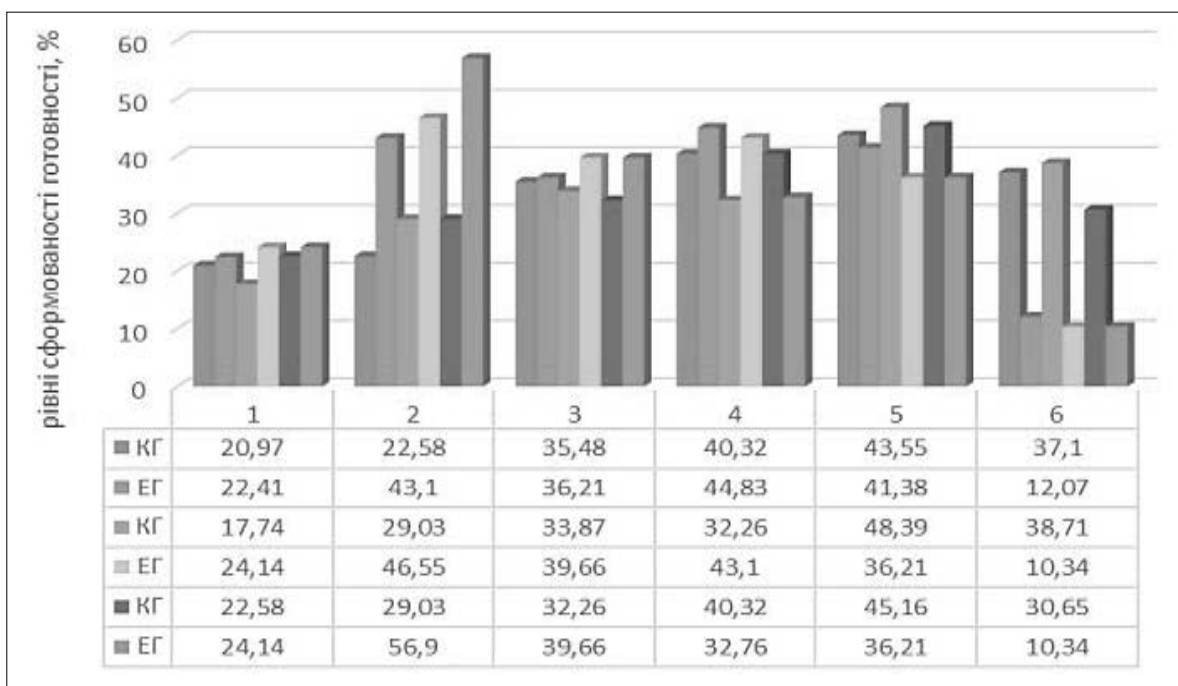

Рис. 4 Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до розвитку креативних здібностей учнів

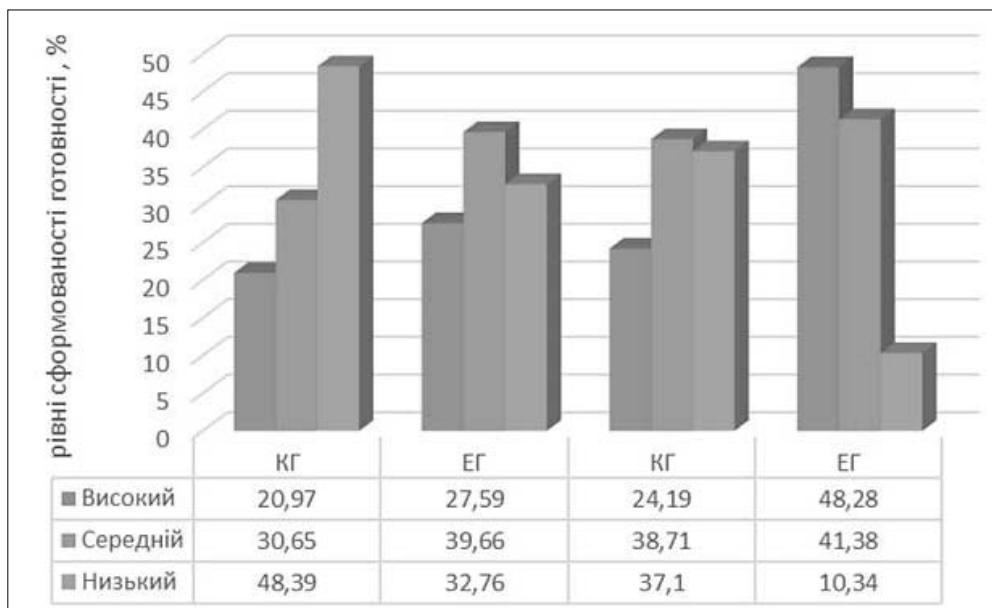

Рис. 5 Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи

ній діяльності початкової школи. Динаміку рівнів сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи подано в таблиці 5. та на рис. 5 (на констатувальному і контрольному етапах педагогічного експерименту).

Таблиця 5

Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи, %

Рівні	Констатувальний етап експерименту		Контрольний етап експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Високий	20,18	26,93	23,66	48,65
Середній	30,83	39,61	38,47	40,41
Низький	48,99	33,46	37,87	10,94

Висновки і пропозиції. Отже, результативність нашого експериментального дослідження підтвер-

джено достовірними показниками, які перевірені за допомогою методів математичної статистики. Із метою оптимізації фахової підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи розроблено методичні рекомендації для викладачів закладів вищої педагогічної освіти щодо реалізації творчого підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців початкової освіти.

Подальші наукові розвідки вбачаємо в провадженні вдосконалення методики підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи на основі творчого підходу.

Список використаної літератури:

1. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Москва: Изд-во Ин-та психиатрии, 2002. 378 с.

Korolova L. The results of investigative-experimental verification of the effectiveness of the structural-functional model for training future teachers for the development of creative abilities among students during the educational activities at the elementary school

The article describes the procedure of carrying out the pedagogical experiment, the methodology of checking the effectiveness of the submitted pedagogical conditions and the structural and functional model for training future teachers for the development of creative abilities among students during the educational activities at the elementary school. Theoretical analysis of the problem of dissertation research, conceptual positions and structural and functional model of the training of future teachers for the development of students' creative abilities during the educational activity at the elementary school enabled to continue the implementation of the research goal and to develop the content and program of experimental work aimed at defining the main conditions of monitoring assessment technology of the effectiveness in the developed author's model. An experimental study was carried out, which took place in parallel structure, ie, two homogeneous objects – experimental and control groups – were isolated.

It is noted that the training of future teachers of the initial level in the experimental groups was carried out on the basis of the author's method described above, which was put into effect, in the control groups – according to the traditional scheme.

Assessment of the effectiveness of the implementation of the structural and functional model of the readiness of future teachers for the development of students' creative abilities in the educational activity of the elementary school based on the indicators of motivation-target, cognitive-operational and appraisal-performance criteria was carried out on the basis of the analysis of the results of certain methods.

In order to optimize the professional training of future teachers for the development of creative abilities of students in the educational work of primary school, methodical recommendations for teachers of institutions of higher pedagogical education on the implementation of a creative approach in the professional training of future specialists in elementary education have been developed.

The analysis of the results of the experimental study training future teachers for the development of creative abilities among students during the educational activities at the elementary school was carried out. To verify the probability of the results of the experimental study, statistical methods for processing the data of the pedagogical experiment were used by comparison of the average indicators.

Key words: *preparation of future teachers of elementary school for development of creative abilities among elementary school students pupils, pedagogical experiment.*